

Užsienio kalbos gebėjimų, integruotų su dalyko turiniu, lavinimas aukštojoje mokykloje: KTU atvejis

Vilmantė Liubinienė

Anotacija. *Integruotas dalyko ir užsienio kalbos mokymas* (IDUKM, ang. CLIL) atveria galimybes ne tik lavinti užsienio kalbos gebėjimus, bet ir veiksmingai perteikti dalyko turinį. Kalba, mąstymas ir turinys – neatsiejami komponentai. Lavinant kalbinius įgūdžius, plečiasi dalyko suvokimo ribos. Šio **straipsnio tikslas** – teoriškai apibrėžti *integruoto dalyko ir užsienio kalbos mokymo aukštojoje mokykloje* (IDUKMAM) modelį ir išanalizuoti kaip praktiškai tobulėja kalbiniai gebėjimai juos lavinant integruotai su dalyko turinio analize. Taip pat pateikti rekomendacijas šio metodo taikymui ateityje.

Teorinė straipsnio dalis grindžiama Mohano ir Bloomo teorinėmis koncepcijomis, taip pat Socrates/ Lingua 2 projekto „Kalba dalyko dėstyme“ rezultatais. Praktiškai IDUKMAM modelis taikytas Kauno technologijos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto (KTU HMF) II kurso studentų grupėje, dėstant modulį „Kalba informacinėse technologijose“. **Tyrimo metodas** – stebėjimas ir apklausa.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tobulėja ne tik užsienio kalbos kompetencija (gerėja klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo gebėjimai), bet ir lengviau įsisavinamas dėstomo dalyko turinys. Tai leidžia rekomenduoti plačiau taikyti integruotą dalyko ir užsienio kalbos mokymą aukštojoje mokykloje, tuo būdu skatinant studentų motyvą ir vystant visapusiškus jų gebėjimus.

Reikšminiai žodžiai: IDUKM, IDUKMAM, kalbiniai gebėjimai, dalykinės žinios, kalbinė kompetencija, mokymosi strategijos

Įvadas

Integruotame dalyko ir užsienio kalbos mokymo procese vienodai svarbu yra siekti, kad tinkamai būtų išdėstytos dalykinės žinios ir ugdomi kalbiniams gebėjimai, kad besimokantysis galėtų laisvai reikšti savo mintis užsienio kalba, gebėtų tiksliai ir logiškai konstruoti prasmę ir ją perteikti. Nors visi kalbiniai gebėjimai IDUKM sistemoje yra svarbūs, bet ypatingas dėmesys yra kreipiamas akademinėi kalbai ugdyti. Todėl IDUKM modelis yra labai tinkamas aukštosiose mokyklose. Kuo sudėtingiau yra dėstomas dalykas, tuo užsienio kalbos kompetencija turi būti aukštesnė. Universitetuose dalykinės žinios tampa svarbesnės. Geras užsienio kalbos mokėjimas būtinas dalykinėms žinioms perteikti ir įgyti. Terminas IDUKM turi plėtinį IDUKMAM – integruotas dalyko ir užsienio kalbos mokymas aukštojoje mokykloje, (angl. Integrating Content and Language in Higher Education (ICLHE)). Tokių akronimų atsiradimas rodo dalyko ir užsienio kalbos integruoto mokymo aktualumą ir svarbą. Anksčiau IDUKM tyrimai didžiąja dalimi buvo vykdomi pradiniam ir viduriniame švietimo sistemos lygmenyje, nekreipiant per daug dėmesio į šio metodo taikymo naudą aukštajame moksle. Tai galėjo būti dėl keleto priežasčių: dėl didelės įvairovės tarp šalių ir universitetų, kurie siūlo daugybę programų, dėstomų anglų kalba, bei dėl skirtingos atskirų universitetų politikos. Europiniai projektai ir europiniai nuostatai bei dokumentai nustato naujas tendencijas, kurios turi būti derinamos tarp atskirų šalių ir universitetų, todėl ir dalyko bei užsienio kalbos integracija vis labiau traktuojama kaip nedaloma visuma (Costa, 2009). Šias tendencijas akcentavo 2006–2009 m. vykdyto Socrates/ Lingua 2 projekto „Kalba dalyko dėstyme“ (Language In

Content Instruction-LICI) dalyviai savo baigiamojoje projekto knygoje (Jarvinen, 2009) ir konferencijose.

Kauno technologijos universitete, HMF Užsienio kalbų centre IDUKMAM plėtojamas remiantis asmeninėmis iniciatyvomis, oficialiai ši dėstymo metodika nėra deklaruojama. Šio straipsnio **tikslas** – išanalizuoti teorinius tokio metodo taikymo aspektus, ir tuo pačiu pasitelkiant darbo su KTU HMF studentais patirtį pateikti rekomendacijas šio metodo taikymui ateityje. Tuo tikslu stebėti ir analizuoti studentų grupės, dirbančios pagal šį modelį pasiekimai ir analizuotas jų pačių savęs vertinimas anketavimo būdu. Sėkmingą mokymosi procesą užtikrina tam tikrų mokymosi strategijų parinkimas ir taikymas, kuris yra išsamiai aptariamasis teorinėje straipsnio dalyje.

Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys apibrėžia bendruosius kalbos mokėjimo lygius, skirtus besimokančiojo kalbos mokėjimui apibūdinti. Suformulavus kalbos mokėjimo apibrėžtis, yra lengviau sukonkretinti, kas, įvardijant šių kategorijų terminais, yra siektina, kad mokėjimas atitiktų tam tikrą pasiekimų lygį. Tai, savo ruožtu, padeda iškelti aiškius ir tikroviškus bendruosius mokymosi tikslus. IDUKMAM metodas ir medžiaga gali būti taikoma visiems šešiams kalbos mokėjimo lygiams: A1, A2, B1, B2, C1, C2.

Integruota užsienio kalbos ir dalyko turinio mokymo specifika taikant IDUKMAM modelį

Integruotas dalyko ir kalbos mokymo modelis akcentuoja kalbos komponento svarbą siekiant perteikti specifinę dalyko turinio prasmę. Skirtinguose kontekstuose kalba gali įgyti skirtingas prasmes. Tam tikram kontekstui ir dalykui

apibrėžti gali būti naudojami skirtingi **kalbos registrai**. IDUKMAM modelis apima trijų komponentų (užsienio kalbos, dalyko turinio ir mokymosi strategijų) jungtį ir tarpusavio sąsajas. Tekstas (kalbos komponentas) yra specifinio kalbos registro pavyzdys. Jis užkoduoja (perteikia) dalyko turinį – tam kalbos registrui būdingą prasmę. Galime skirti bendruosius mąstymo gebėjimus ir specifinius dalykinio mąstymo gebėjimus. Tą patį galime pasakyti ir apie mokymosi strategijas, kurios gali būti bendrinės ir specifinės, taikomos kiekvienam individualiai pagal besimokančiojo tipą ir poreikius. Bendrieji ir specifiniai mąstymo gebėjimai analizuojami remiantis Mohano „Žinių metmenimis“ (Knowledge Framework) (Mohan, 1986) ir Bloomo taksonomija (hierarchine ugdymo tikslų klasifikacija) (Anderson & Kratwohl, 2001). Mąstymo gebėjimai yra siejami su lingvistine raiška.

Kalba yra traktuojama kaip prasmės, suvokimo perteikimo priemonė, kuri didžiąja dalimi priklauso nuo konteksto. Todėl besimokančiajam yra labai svarbu įsisavinti įvairių skirtingų mokslo sričių terminiją, susipažinti su daugeliu skirtingų kalbinių aplinkų. Norint užtikrinti tokio mokymosi sėkmę ir efektyvumą, reikia išmokyti taikyti skirtingas mąstymo ir mokymosi strategijas, kurios gali padėti pasiekti norimų rezultatų.

Gebėjimą mąstyti akcentuoja kalbos ir prasmės, teksto turinio siejimo į prasmingą vienovę svarba. Yra sukurta daug įvairių modelių, kurie skatina integruoti dalyko ir užsienio kalbos mokymo procesą. Vienas tokių modelių – Mohano „Žinių metmenys“ Knowledge Framework (Mohan, 1986), kitas – Bloomo taksonimijos sistema (Anderson & Kratwohl, 2001).

Mohano modelis remiasi šešių struktūrinių elementų integravimu.

1 lentelė. Mohano „Žinių metmenys“ (pagal Fleming)

Bendrieji mąstymo gebėjimai:	Klasifikacija/savokų apibrėžimas	Veiklos principai	Vertinimas
Turinio kalbinės raiškos principai:	Apibūdinimas	Seka	Pasirinkimas

Mohano „Žinių metmenys“ (1986) grindžiami bendrųjų ir kalbinių gebėjimų integracijos principu. Pirmojoje eilutėje išvardinti bendrieji mąstymo gebėjimai, antrojoje – turinio kalbinės raiškos principai. Naudojantis šia schema dalykiniai gebėjimai, mąstymas yra ugdomas per kalbines veikas. Tinkamai parinkus užduotis ir tokiu principu organizuojant darbą tuo pačiu metu integruotai ugdomi dalykiniai ir kalbiniai gebėjimai užsienio kalba. Tuo pačiu yra ugdomas besimokančiojo kūrybiškumas.

Bloomo taksonomija remiasi nuostata, kad kognityviniai gebėjimai išsidėstę pagal hierarchinę sistemą ir individai turi būti skirstomi į grupes (ranguojami) atsižvelgiant į jų gebėjimus. Nepaisant kritikos, Bloomo taksonomijos sistema yra labai populiari ir šiandien.

Suvokęs, kad mokomas ir išmoktas turinys nėra tapatūs, B. S. Bloomas (1956), pasiūlė ugdymo tikslų taksonomiją, kurioje tikslai klasifikuojami pagal individo **kognityvinę mokymosi sritį**, kuri apibūdina žinojimą, **emocinę mokymosi sritį** – nuostatas ir **psichomotorinę mokymosi sritį** –

fizinius judesius, koordinaciją, motorinius įgūdžius, be kurių neįmanoma suformuoti konkrečiai profesijai reikalingų praktinių gebėjimų. Bloomas (1956) išskyrė 6 kognityvinių tikslų lygmenis: **žinių** – tai pagrindinis lygmuo, grindžiamas atmintimi, **supratimo lygmuo** – kurio esmę sudaro pažinimas, įgytų žinių suvokimas, **taikymo lygmuo** – grindžiamas gebėjimu perkelti įgytas žinias (abstrakcijas, taisykles, dėsnius, teorijas) įvairiose situacijose, **analizės lygmuo** – kurio esmę sudaro gebėjimas visumą skaidyti į dalis, elementus, **sintezės lygmuo** – grindžiamas gebėjimu atskirus elementus, dalis jungti į visumą, į sistemą ir **vertinimo lygmuo** – kuriame, remiantis kiekybiniais ir kokybiniais parametrais, kokybės kriterijais, pateikiamos išvados.

Derinant mąstymo strategijas su užsienio kalbos mokymosi strategijomis, galima pasiekti norimų rezultatų. Gebėjimą mąstyti rodo kalbos ir prasmės, teksto turinio ir kalbinės išraiškos siejimas. Visus minėtus šešis kognityvinių tikslų lygmenis galima lavinti integruojant su užsienio kalbos mokymo užduotimis. Tokiu būdu integruotai ugdomi mąstymo, dalykinių žinių ir kalbinės raiškos gebėjimai.

Leksikos ir gramatikos svarba mokantis dalyko užsienio kalba

Žodyno įtvirtinimas ir plėtra (leksika) yra labai svarbi bet kurios užsienio kalbos mokymosi proceso dalis, nes neįsivavinus kalbinės leksikos, neįtvirtinus tinkamos žodyno vartosenos, nepavyks reikšti savo minčių svetima kalba. Kyla galybė kalbinių nesusipratimų, nes nėra pakankamai išplėtotas žodynas ir kalboje trūksta žodžių rišliai minties raiškai, arba atskiri žodžiai yra vartojami netinkama prasme, neatitinka kalbinio ir dalykinio konteksto. Mokantis dalyko užsienio kalba, leksikai tenka išskirtinė vieta, todėl, kad kiekviena mokslo sritis turi savitą, specifinę terminiją, kurios neįsivavinęs besimokantysis nesugebės tinkamai reikšti minčių analizuojama tema ir parodyti studijuojamo dalyko (pvz., chemijos, biologijos ar matematikos) suvokimo ir žinių.

Be jokios abejonės, užsienio kalbos leksikos žinios glaudžiai siejasi su gebėjimu mąstyti ir gimtąja kalba reiškiamais bendraisiais suvokimo ir pažinimo gebėjimais, priklausančiais nuo bendro žmogaus išsilavinimo, pasaulėjautos ir gebėjimo laisvai reikšti savo mintis. Gebėjimas mąstyti ir laisvai reikšti savo mintis raštu ir žodžiu yra pagrindinis gebėjimas, kuris, taikant IDUKM modelį, gali būti ugdomas ir gimtąja, ir užsienio kalba. Mokydami bendrinės ir dalykinės leksikos, turime stengtis ją įtvirtinti: iš pasyvaus žinojimo pereiti į aktyvų. Tam galima pasitelkti įairias vaizdines priemones: „mąstymo“ diagramas, medžio pavidalo schemas ir pan.

Gramatika gali būti suvokiama ir apibrėžiama dvejopai. Viena vertus, tai sudėtingas kalbos taisyklių rinkinys, kita vertus – tai gyva kalbos sistema. Pirmasis požiūris sietinas su tradiciniu gramatiniu vertimo modeliu (*grammar-translation method*), o antrasis, komunikacinis metodas, kuris kalbos funkcijas sieja su teorija, atspindi šiuolaikinį integruotą dalyko ir užsienio kalbos mokymo modelį. Galima skirti K1 ir K2 gramatinės sistemos, kurių viena yra prigimtinė, o kita įgytoji. Išmoktoji gramatinė sistema yra saugoma atmintyje tam tikrų kategorijų pavidalu, o gimtąja kalba galime sukurti pačias sudėtingiausias gramatinės struktūras ir sakinius net nesigilindami, kodėl ir kokį gramatinį laiką var-

tojame. Todėl yra labai svarbu gerai susipažinti su įvairiais gramatikos mokymo(si) būdais, pradedant tradiciniu gramatiniu, indukcinio ar dedukcinio ir baigiant natūraliu, artimiausiu gimtosios kalbos mokymuisi, komunikaciniu metodu.

Sėkmė mokantis užsienio kalbos gramatikos didžiąja dalimi priklauso nuo mokytojo kompetencijos ir sugebėjimo objektyviai vertinti skirtingas kalbines sistemas ir perteikti tuos skirtumus besimokantiesiems, pateikti tai patrauklia ir įsimintina forma.

Kalbinės veiklos rūšių tarpusavio sąsąjų analizė

Klausymo gebėjimai. Bendraudami tarpusavyje, keisdami informaciją ir mintimis, didelę laiko dalį pašnekovai klausosi vienas kito, nes kalbėjimas, bendravimas yra dvišalis procesas ir gebėjimas kalbėti užsienio kalba labai priklauso nuo gebėjimo klausyti ir suprasti, ką sako pašnekovas. Kalbininkai ir psicholingvistai teigia, kad klausymas gali būti dvejopas: stambinamasis – einantis nuo smulkmenų prie bendrųjų principų (*bottom-up*) ir smulkinamasis – einantis nuo bendrų dalykų prie atskirų (*top-down*). Turintys išlavintą kalbinę kompetenciją asmenys, labiau išmanantys dalyką ir kontekstą, taikys smulkinamąjį (*top-down*) klausymo metodą, nes jie remsis ilgalaikėje atmintyje sukauptu žinių bagažu. Tie, kurie labiau įsiklauso į atskirus žodžius, gramatines jungtis ir palaipsniui konstruoja prasmę, taiko stambinamąjį metodą. Bet šie du metodai negali būti griežtai atskirti, nes kasdienės komunikacijos metu jie gali būti taikomi pakaitomis ar jungiami. Tai, be abejo, priklauso ne tik nuo kalbinės kompetencijos lygio, bet ir nuo besimokančiojo tipo.

Ilgą laiką mokant kalbų vyravo tradicinis gramatinis mokymo metodas, kuris klausymo įgūdžiui lavinti teikė nepakankamai dėmesio, klausymas buvo pasyvus, o komunikacinis kalbų mokymo metodas klausymui (suvokimui iš klausos) teikia labai svarbią reikšmę. Be šios kalbinės veiklos komunikacija nevyktų. Supratimą ir suvokimą iš klausos galima lavinti analizuojant žodžių sinonimus ir antonimus, užduodant klausimus ir atliekant panašias užduotis. Galima naudoti ir vaizdines priemones. Tai gali būti paveikslai, lentelės, grafikai, schemas ar diagramos. Pagalbinių priemonių efektyvumas labai priklauso nuo besimokančiojo gebėjimo mąstyti.

Neatskiriama komunikacinio metodo dalis yra **kalbėjimas**, kuris susideda iš sakininės sąveikos ir sakininės produkcijos. Kalbėjimas, kaip ir klausymas, yra interaktyvus proceso dalis. Kalbėtojas yra ir klausytojas, kuris naudoja ne vien tik lingvistines, bet ir neverbalines priemones (kūno kalbą) savo mintims reikšti. Neverbaliųjų priemonių suvokimas yra labai svarbi tarpkultūrinės kompetencijos dalis, kurią besimokantysis įgyja kartu su užsienio kalba.

Taikant IDUKMAM modelį, besimokantysis turi galimybę diskutuoti grupėje bendraminčių arba diskutuoti su dėstytoju, aiškintis dalyko esmę. Kita vertus, pedagogas diskutuodamas gali patikrinti, ar besimokantieji suvokė dalyko esmę, ar jie nedaro dalykinių klaidų, taip pat yra galimybė iš karto taisyti jas arba šalinti spragas. Kalbėjimo įgūdžiams lavinti taikoma daugybė strategijų: planavimas, žodyno plėtimas, tam tikrų kalbėjimo schemų bei žodynėlio vartojimas, kartojimas, klaidų taisymas. Kalbinius gebėji-

mus taip pat galima lavinti taikant įvairias vaizdines priemones, pavyzdžiui, „mąstymo“ diagramas, pagalbinius lapelius su kalbine medžiaga, pagrindinių terminų žodynius, įvairias schemas ir diagramas.

Geri **skaitymo** įgūdžiai yra ypač svarbūs ir reikalingi renkant informaciją apie studijuojamą dalyką. Taikant IDUKMAM modelį, nuolat analizuojamos įvairios dalykinės problemos ir formuluojamos užduotys joms spręsti. Kyla klausimas, ar yra skirtumas tarp skaitymo gimtąja ir užsienio kalba. Vienareikšmiai galime atsakyti, kad taip. Galime diskutuoti apie gebėjimus skaityti gimtąja kalba, bet gebėjimas skaityti užsienio kalba tiesiogiai priklauso nuo kalbos mokėjimo lygio. IDUKMAM modelis reikalauja surinkti dalykinę informaciją skaitant vadovėlius ar kitą literatūrą originalo kalba. Būtina suvokti skaitomų tekstų esmę ir sugebėti juos sukonspektuoti ar parašyti santrauką vartojant tinkamą terminologiją. Labai svarbus vaidmuo čia tenka dėstytojui, kuris turi padėti besimokančiajam įvaldyti įvairius skaitymo užsienio kalba būdus, todėl, kad kiekvienos kalbos specifika diktuoja ir skirtingą skaitymo metodiką.

Panašiai kaip ir lavinant klausymo įgūdžius, skaitymo gebėjimų lavinimas gali būti dvejopas: stambinamasis – einantis nuo smulkmenų prie bendrųjų principų (*bottom-up*) ir smulkinamasis – einantis nuo bendrų dalykų prie atskirų (*top-down*). Jeigu taikysime stambinamąjį metodą, skaitymas bus labai lėtas procesas. Besimokantysis koncentruojasi ties kiekvienu žodžiu, jo prasme, stengdamasis suvokti bendrą sakinio, pastraipos prasmę. Toks skaitymo būdas būdingas pradedantiesiems mokytis kalbų. Labiau įgudę ir turintys aukštesnę kalbinę kompetenciją asmenys skaito eidami nuo bendrų dalykų prie atskirų (*top-down*), kai skaitomas tekstas yra suvokiamas pasitelkus jau turimų žinių bagažą. Pagal mokymo(si) aplinką skiriami aktyvus ir pasyvus skaitymo būdai. Aktyviam skaitymui vadovauja pedagogas, yra formuluojami skaitymo tikslai, perskaičius tekstą, atliekamos užduotys. Pasyvus skaitymas yra savarankiškas procesas. Taikant IDUKMAM modelį rekomenduojama skaitymo užduotis pradėti nuo peržiūros, aktyvuojant kontekstines ir bendro pobūdžio žinias apie studijuojamą dalyką, toliau pereinant prie semantinės teksto struktūros analizės, remiantis kuria skaitytojas gali skirti žinomą ir naują informaciją. Sugebantys atpažinti teksto tipą ir struktūrą, geriau jį ir suvokia. Rekomenduojama naudoti įvairiomis iliustracinėmis vaizdinėmis priemonėmis: diagramomis, schemomis, grafikais, žemėlapiams ir pan.

Rašymas glaudžiai susijęs su skaitymu, tačiau pastebima ir nemažai skirtumų. Rašymas yra labai svarbi IDUKMAM dalis. Rašytinio teksto turinys ir struktūra IDUKMAM labai skiriasi. Neužtenka gebėjimo parašyti trumpą laišką ar paprastą rišlų tekstą žinoma tema. Tekstai turi turėti griežtą struktūrą, privalu vartoti tam tikras gramatines struktūras, tinkamai parinkti dalykinę terminiją. Dėstytojui čia tenka labai atsakingas vaidmuo, nes reikia integruoti dalyko ir užsienio kalbos gebėjimus. Kalbos vartotojas turi gebėti parašyti aiškų sklandų tinkamo stiliaus tekstą, aiškos loginės struktūros pranešimą ar straipsnį. Labai svarbi rašto darbų struktūra, nes ji padeda skaitytojui pastebėti ir įsiminti svarbiausius dalykus. Ugdomas gebėjimas rašyti profesinių tekstų santraukas ir apžvalgas. Rašto darbo struktūra

gali būti pateikiama diagramose ar lentelėse. Atliekant užduotis galima pasitelkti įvairias rašymo schemas bei naujų žodžių ir frazių sąrašus. Rašymo užduotys yra siejamos su tam tikrais dalykais, temomis, kalbinės kompetencijos lygiu. Pradedantieji kalbos vartotojai atlieka nesudėtingas užduotis: rašo diktantus, trumpus laiškelius ar žinutes, kai tuo tarpu savarankiškai ir pažengę kalbos vartotojai geba rašyti profesinių tekstų santraukas, pranešimus, straipsnius, laboratorinių darbų ar mokslines ataskaitas.

IDUKMAM modelio praktinio taikymo analizė – KTU atvejis

Praktinis IDUKMAM modelio taikymas yra eksperimentinio pobūdžio reiškinys. Jau keleri metai, gilinantis į IDUKMAM teoriją, bandyta ir praktiškai patikrinti, ar toks modelis pasiteisina. Keletą metų šis modelis taikytas dėstant anglų kalbą per sociologiją KTU Socialinių mokslų fakultete. Tuo tikslu buvo išleista mokomoji knyga „English Through Sociology” (Lenkauskienė, Liubinienė, 2006), su kuria dirba ir kiti užsienio kalbų centro dėstytojai. Apibendrinant tų metų patirtį, galima būtų teigti, kad taikant IDUKMAM metodą tobulėja ne tik užsienio kalbos įgūdžiai, bet plečiama ir dalykinė besimokančiųjų kompetencija (plačiau žiūrėti Liubinienė, 2008, 2009).

2009 metais IDUKMAM modelis pradėtas taikyti dėstant modulį „Kalba informacinėse technologijose” KTU Humanitarinių mokslų fakulteto II kurso kompiuterinės lingvistikos bakalauro studijų programos studentams. Modulio tikslas – išmokyti suprasti ir analizuoti angliškus kompiuterinės lingvistikos srities tekstus. Specifiniai tikslai: analizuoti originalią mokslinę literatūrą, mokslinio straipsnio specifiką ir struktūrą, ugdyti kalbinę, komunikacinę, kultūrinę kompetenciją. Supažindinti su srities terminija ir būdingomis kalbos struktūromis. Lavinti visus anglų kalbos įgūdžius per kompiuterinės lingvistikos dalyko tekstų analizę. Studentas turi ne tik įsisavinti kompiuterinės lingvistikos angliškąją leksiką, sužinoti apie šiuolaikinės kalbotyros vystymosi tendencijas, bet ir įgyti žinių apie žodinės ir rašytinės komunikacijos anglų kalba ypatumus, išmokyti suprasti iš klausos ir vartoti akademinę kalbą, gebėti ruošti pateiktis, reziumuoti literatūros šaltinius, įgyti darbų pristatymo ir gynimo patirtį. Suteikiama žinių ir ugdomi gebėjimai klausyti, suvokti, diskutuoti ir analizuoti tokias temas, kaip lokalizacija, interneto kalba, dirbtinis intelektas, virtuali tikrovė, automatinis vertimas, informacinės paieškos sistemos ir kt.

Taikant IDUKMAM modelį skaitymui ir savarankiškam darbui naudota originali literatūra anglų kalba. Studentai savarankiškai skaitė ir analizavo žymaus anglų šiuolaikinės kalbotyros specialisto Davido Crystal knyga „Language and the Internet” (Crystal, 2001). Po to rengė pateiktis ir diskutavo grupėse. Taip pat skaitė Maroto ir de Bortoli (2003), Zhao (2006), Turingo (1950), Lanchesterio (2006) ir kt. autorių straipsnius originalo kalba. Klausymo ir supratimo iš klausos gebėjimams lavinti parinkti apie 20 min. trukmės akademinių paskaitų vaizdo įrašai iš *TED Ideas Worth Spreading* svetainės <http://www.ted.com>. Rašymo įgūdžiams lavinti naudotasi virtualios klasės aplinka www.nicenet.org, kurioje studentams paruošta 10 akademinio rašymo užduočių, kurias jie turėjo atlikti raštu ir kurios buvo sistemingai vertinamos. Šnekėjimo įgūdžiai buvo lavinami pas-

kaitų metu, skatinant studentus diskutuoti, argumentuoti, ruošiant pateiktis ir jas pristatant auditorijai.

Akademine grupę sudarė labai nevienodo kalbos mokėjimo lygio studentai. Jų kalbos mokėjimą galima būtų vertinti nuo A2 iki C1. Todėl buvo tam tikra rizika, kad ne visi studentai sugebės susidoroti su užduotimis. Galutiniai modulio vertinimai tai akivaizdžiai parodė. Studentai gavo vertinimus nuo 5 (silpnai) iki 10 (puikiai). Bet, nepaisant tokio grupės kalbinių gebėjimų netolygumo, studentų apklausos rezultatai atskleidė, kad tik 1 studentas iš 25 modulio dalykinį turinį vertino neigiamai, teigdamas, kad turinio medžiaga buvo per sunki. Didžioji dauguma studentų (95%) pripažino modulio naudą, tuo patvirtindami, kad dalyko turinys buvo įsisavintas.

Studentų vertinimas ir savęs įsivertinimas

Vertinimas yra neatsiejama mokymo proceso dalis. Nuosekliai vykdomas vertinimas suteikia žinių apie pasiektus rezultatus, išryškina spragas, parodo užduočių tinkamumą, atskleidžia individualius besimokančiųjų sugebėjimus, parodo bendrą sukaupytą žinių bagažą, išryškina modulių, mokomosios medžiagos ir taikomų mokymosi strategijų privalumus ir trūkumus. Tradicinis vertinimas yra gana formalus, atspindi vertintojo asmeninę poziciją, gali būti nepakankamai objektyvus, jei neparodo bendro besimokančiojo išprusimo ar pasiekimų lygio.

Mokymosi rezultatai – tai specifiniai, studentų, pabaigusį tam tikrą mokymosi etapą, pasiekimai, įgyjamų kompetencijų apibūdinimas. Dabartiniu laikotarpiu vis dažniau yra akcentuojama, kad keičiasi ugdymo sistemos akcentai: nuo žinių akcentavimo einama prie kompetencijų ugdymo. Tampa svarbu ne tik *ką* žmogus žino, kokias žinias įgijo, bet ir *kaip* šiomis žiniomis geba naudotis.

Studentų apklausa kurso pabaigoje ir jų pačių savęs įsivertinimas leidžia glaustai apibendrinti, kokie yra IDUKMAM modelio privalumai ir trūkumai. Studentų buvo paprašyta įsivertinti kaip pakito jų kalbiniai gebėjimai ir kiek dalyko turinys atitiko kalbinius gebėjimus. Studentų vertinimai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Kalbinių gebėjimų tobulinimo ir dalyko turinio vertinimas pagal atskiras veiklos rūšis

Kalbinės veiklos rūšys ir dalyko turinys	Labai pagerėjo	Pagerėjo	Nepakito	Turinys atitinka kalbinius gebėjimus	Turinys per sunkus, neatitinka kalbinių gebėjimų
Klausymas	5%	95%			
Kalbėjimas	17%	50%	33%		
Skaitymas	39%	50%	11%		
Rašymas	11%	72%	17%		
Dalyko turinys				95%	5%

Iš visų apklaustųjų (18 respondentų) tik vienas studentas, pažymėjo, kad pateikta medžiaga turinio atžvilgiu yra per sunki. Šis studentas neigiamai įsivertino ir savo kalbinių įgūdžių raidą. Jo vertinimu, klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo įgūdžiai nepakito. Didžioji dalis studentų savo kalbinių gebėjimų raidą įsivertino teigiamai. Duomenys pateikti lente-

lėje rodo, kad visi respondentai pripažino, kad pagerėjo jų gebėjimas klausyti ir suprasti anglišką šneką, stipriai pagerėjo skaitymo ir rašymo gebėjimai, kiek mažiau patobulėjo kalbėjimo įgūdžiai. Tikėtina, kad savo gebėjimą kalbėti, laisvai reikšti mintis kritiškiau vertino silpnesni studentai, kurių anglų kalbos žinios buvo nepakankamos, pradėjus klausyti šį modulį. Didžioji dauguma respondentų (95%) pripažino, kad dėstomo dalyko turinys atitiko jų kalbinius gebėjimus, reiškia, jie buvo pajėgūs suprasti ir įsisavinti dalyko turinį, nors tikrai ne visų apklaustųjų kalbiniai gebėjimai prilygo C1 lygiui. Todėl galėtume teigti, kad taikant IDUKMAM modelį, net ir silpnesnių gebėjimų studentai yra motyvuoti labiau stengtis ir tuo būdu ne tik įgyja dalykinių žinių, bet ir tobulina savo užsienio kalbos gebėjimus.

Išvados ir rekomendacijos

Praktinis IDUKMAM modelio taikymas su studentais atskleidė, kad tobulėja ne tik užsienio kalbos kompetencija (gerėja klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo kalbiniai gebėjimai), bet ir lengviau įsisavinamas dėstomo dalyko turinys. Tuo būdu pasiekama dvipusė nauda. Studentai susipažįsta su originalia mokslinė literatūra, praplečia savo akiratį dalykine prasme ir tuo pačiu yra ugdoma jų kalbinė, komunikacinė, kultūrinė kompetencija. Lavinami visų rūšių anglų kalbos įgūdžiai. Studentas ne tik įsisavina angliškąją dalyko leksiką, sužino apie šiuolaikines mokslo vystymosi tendencijas, bet ir įgyja žinių apie žodinės ir rašytinės komunikacijos anglų kalba ypatumus, išmoksta suprasti iš klausos ir vartoti akademinę kalbą, geba ruošti pateiktis, reziumuoti literatūros šaltinius, įgyja darbų pristatymo ir gynimo patirtį.

Tokie pastebėjimai leidžia rekomenduoti plačiau taikyti integruotą dalyko ir užsienio kalbos mokymą aukštojoje mokykloje, tuo būdu skatinant studentų motyvą ir visapusiškai vystant jų gebėjimus. Tačiau susiduriame su kita problema. Tai dėstytojo dalykinės ir kalbinės žinios. IDUKMAM sistemoje dirbantis dėstytojas turi vienodai gerai išmanyti ir dėstomą dalyką, ir užsienio kalbą, turi derinti dalyko ir kalbos dėstymo metodus, o tai ne visada įmanoma. Galima būtų rasti išeitį ir, kaip rodo užsienio universitetų praktika,

dirbti dalyko ir užsienio kalbos dėstytojams kartu vienoje komandoje, papildant vienas kitą. Tačiau tam jau reikalinga dėstymo tvarkos reorganizacija, kuri priklausytų nuo bendros universitetų ir kitų aukštųjų mokyklų užsienio kalbų dėstymo politikos.

Literatūra

1. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. eds., 2001. *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*, Complete Edition. New York: Longman.
2. Bloom, B. S. ed., 1956. *Taxonomy of Educational Objectives, the Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain*. New York: McKay.
3. Costa, F., 2009. ICLHE/ CLIL at the Tertiary Level of Education. State-of-the-Art. *Kalbų studijos*, 15, pp.85-88.
4. Crystal, D., 2001. *Language and the Internet*. NY: Cambridge University Press.
5. Fleming, D. *Content-Based Instruction and the Knowledge Framework: Empiricism, Rationalism and Systemic Functional Linguistics*
Prieiga per internetą:
<http://www.members.shaw.ca/douglasfleming/CBI.htm>
6. Järvinen, H-M ed., 2009. *Language in Content Instruction*. Handbook. University of Turku.
7. Lanchester, J., 2006. The Global Id. *London Review of Books*, Volume 28 (2).
8. Lenkauskienė, R. Liubinienė, V., 2006. *English Through Sociology*. Kaunas: Technologija.
9. Liubinienė, V., 2008. Has CLIL Got the Future in Engineering Education Curriculum? *Global Cooperation in Engineering Education*. ISI Conference Proceedings. Kaunas: Technologija, pp.42-46.
10. Liubinienė, V., 2009. Developing Listening Skills in CLIL. *Kalbų studijos*, 15, pp.89-93.
11. Maroto, J.; de Bortoli, M., 2003. *Web Site Localization. Translation, Localization and Cross-cultural Consultancy Services*. London: University of Paisley.
12. Mohan, B., 1986. *Language and Content*. Addison-Wesley.
13. Turing, A.M. 1950. Computing Machinery and Intelligence. *Mind*, 49, pp.433-460.
14. Zhao, S., 2006. Humanoid Social Robots as a Medium of Communication. *New Media & Society*, Volume 8 (3). London: SAGE Publications, pp.401-419.

Vilmantė Liubinienė

Integrating Content and Language in Higher Education: A Case of KTU

Summary

Content and language integrated learning (CLIL) is a good way to develop both: language and content skills. Language, meaning and content are integrated, and by extending language, meaning and content resources extend accordingly. The paper aims at discussing the importance of integrating content and language in higher education (ICLHE) and also analysing how it practically helps to develop both: the better language performance and the more efficient acquisition of content related knowledge. The theoretical assumptions developed in the paper for linking content with language are based on the works of Mohan and Bloom, as well as the final products developed as a result of the Socrates/ Lingua 2 project „Language In Content Instruction – LICI“. The empirical part of the paper involves the case study of the group of KTU students who have been working according to ICLHE model for the whole semester. Research methods – participant observation and self-evaluation survey. Research findings indicate that using ICLHE model not only the content is acquired, but the language skills are also highly improved (including listening, speaking, reading and writing). This fact allows to recommend ICLHE model to be wider implemented on the tertiary level, which would increase the motivation of the students for such type of studies and develop their integrated skills.

Straipsnis įteiktas 2010 01
Parengtas spaudai 2010 04

Apie autorę

Vilmantė Liubinienė, dr., Kauno technologijos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Užsienio kalbų centro docentė.

Mokslinės veiklos sritys: sociolingvistika, IDUKM, vertimas ir lokalizacija, kalba ir kultūra.

Adresas: Kauno technologijos universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Užsienio kalbų centras, Gedimino g. 43, 44240 Kaunas

El. paštas: vilmante.liubiniene@ktu.lt

DOI: 10.5755/j01.sal.1.16.43369